

Magyar idill

Rákosiék hatalomra jutásától a rendszerváltásig nem lehet olyan magyar klasszikust találni, akinek válogatott vagy összes műveit a szocialista könyvkiadás ne csonkította volna meg. A fő ok természetesen Trianon volt. Lehetett néha más is, de ez ritkaság: egy *Don Quijote* kiadást például azért távolítottak el minden közkönyvtárból és zúztak be minden kinyomott példányt, mert Márai Sándor írta elé az *Előszót*. Egy kivétel van: Juhász Gyula összes műveinek kritikai kiadása, amelyet Ilia Mihály és Péter László rendezett sajtó alá. Ebben az összes olyan vers benne maradt, amelyet minden más költő vagy író kiadásaiból *kidelfinizáltak*. Párizsban még csak a békekötés előkészületei folytak, amikor Juhász Gyula, aki bizonyos mélabúval figyelte a megszálló francia katonaként Szegedre küldött koromfekete szenegáli négereket, például a *Dugunics* című versében már „szent jogunk”-nak nevezte a magyar nyelv használatát az elcsatolásra kijelölt, őslakosú magyar tájakon.

„Ébredj magyar: e néma érc dalolja,
Mozdulj, te föld, mert a magyar bokorra
Fészket ma vércse, ölyv és kánya rak.

Ha nem volt jó az ágyú és a puska,
A honi nyelv zenéje égbe zúgja,
Hogy szent jogunk van itt a nap alatt!”

Mikor pedig kihirdették a trianoni béke pontjait, egy gyászkeretes lapokból álló újságban elkezdte közölni *Városok* című ciklusát. Ezek a városok: Pozsony, Máramarossziget, Nagyvárad, Csáktornya és ehhez csatlakozik a *Szabadkai emlék* című költemény is.

Úgyis mint felvidéki, erdélyi és bácskai ősoktól származó egyed, már középiskolás koromban e versek mindegyikét elszorult, de boldog szívvel olvastam, nem kellett hozzá külön, akkor, azaz a szocializmus idején zárt anyagnak nevezett könyvtárrészlegben keresgetnem, elég volt az Akadémiai Kiadónál 1963-ban megjelent kötetet fölütnöm. Talán a legszívszorítóbb a „csáktornyai” vers:

„Nem voltam itt, de a rozsdás avarban
Lelkem bejárta százszor a helyet,
Hol Zrinyi élt, ki a búsult magyarba
Tüzes ígével hitet égetett.

Az erdő áll még, ősi koronáján
Hárfáz a szél és vihar orgonál,
De földdel egyek már az ősi bástyák
S reményeinknek földje oly kopár.

Ma már düledék vára lőn Szigetnek
Egész hazánk s a késő énekesnek
Bús lelke sírva járja az avart

És néma daccal, fojtott fájdalommal
Idézi őset, aki porba rogyva
Vérével írta: Ne bánts d a magyart!”

Később már módszeresen gyűjtöttem a megcsonkított szövegrészleteket, hogy megörvendeztessem vele kollégáimat. Így biztosan állíthatom, hogy Ilia Mihályon és Péter Lászlón kívül egyetlen egy filosz sem akadt, aki egy ilyet kiengedett volna a kezéből. Ez úgy hatott volna, mintha egy Zrínyi megölésére felkért vaddisznó hirtelen kezét csókolommal köszönné a bánnak és eliszkolna. Éppen ezért a legnagyobb tisztelettel kell megemlékeznünk a két lektorról is, akik vagy nem olvastak egy sort sem a lektorálásra leadott kéziratból, vagy maguk is antiszocialista felforgatók voltak – legalábbis titokban. (Hogy nyíltan nem voltak azok, azt nevük bizonyítja: Garamvölgyi Józsefről és Szabolcsi Miklósról van szó...)

Ilia tanár úr egyszer mint régi és kedvelt kollégáját behívatott a szobájába, és boldogan elújságolta, hogy megkapta azt a több mázsa feljelentést, amit a Történeti Hivatalban őriztek róla. „Emlékszel, Laci, hogy mennyi mindenről beszélgettünk mi itt?” „Hát mindegyikre nem.” „Én sem, de ezek mindent tudtak rólunk! Most ha kíváncsi vagyok, megnézhetem...”

Isten élteszen nagyon sokáig, drága Tanár Úr, mert Te tanítottál meg engem is arra, hogy mindig van remény, és úgy kell viselkednünk, mint ennek az emlékfoszlánynak választott cím, ami szintén egy Juhász Gyula vers címe, és amely arról szól, hogy az este, a sötét adhatja az igazi reményt!

„(...) És a nap szelíd halállal
Elköszön a barna tájtól.
Esteledik. Most az élet
Mélyebb s tágabb a világ is.
Messze gyárnak bűg a kürtje
És munkások andalognak
Hazafelé hűs homályban.
– Homlokomon csókok érzem
– Drága vendég, boldog ihlet
– És fölnézek áhítattal,

- Mint a gyermek, mint a táltos,
- Ázsiából ősi pásztor,
- Kerek égnek földeregő
- Első, halvány csillagára.”

Mindketten tudtuk, hogy az a csillag nem az ötágú...